

Nr 52

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om elevhem för vissa rörelsehindrade barn m. fl.

Genom en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 76, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till lag om elevhem för vissa rörelsehindrade barn m. fl.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

L a g

om elevhem för vissa rörelsehindrade barn m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Landstingskommun skall sörja för att rörelsehindrade eller eljest fysiskt handikappade barn, som till följd av sitt handikapp eller av andra särskilda skäl äro i behov av inackordering för att kunna delta i undervisning i grundskola, erhålla inackordering i särskilt elevhem.

Landstingskommun skall även sörja för att rörelsehindrade eller eljest fysiskt handikappade barn före skolåldern erhålla inackordering i elevhem, om så erfordras för att bereda barnen den vård och förskoleundervisning som påkallas av handikappet.

Bestämmelserna i denna lag avse icke handikappade barn, för vilkas vård eller undervisning särskilda bestämmelser gälla.

2 §.

Barn, som äro inackorderade i elevhem, skola erhålla den vård som påkallas av handikappet. Om det erfordras skall förskola finnas vid elevhem.

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 9 saml. 2 avd. Nr 52

3 §.

Konungen fastställer efter förslag av landstingskommunerna plan över de elevhem som skola finnas i riket. Vid fastställande av planen må beaktas att behovet av elevhem i viss omfattning kan vara tillgodosett i annan ordning.

I planen upptaget elevhem inrättas och drives av den landstingskommun, för vilken hemmet är avsett, eller, om det är avsett för flera landstingskommuner, av dessa gemensamt.

4 §.

Med landstingskommun jämställs vid tillämpningen av denna lag stad som ej tillhör sådan kommun.

5 §.

För inackordering, vård eller förskoleundervisning enligt denna lag må ej uttagas avgift av enskild.

6 §.

Elevhem står under tillsyn av medicinalstyrelsen. Skolöverstyrelsen har tillsyn över förskoleundervisning som bedrivs vid elevhem.

7 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av medicinalstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås i anslutning till förslag i prop. 1965:75 en lag om skyldighet för landstingskommuner och städer utanför sådana kommuner att sörja för inackordering i särskilda elevhem av vissa rörelsehindrade och andra fysiskt handikappade barn, som till följd av sitt handikapp eller av andra särskilda skäl är i behov av inackordering för att kunna få undervisning i grundskola. Enligt lagen skall skyldighet också föreligga att sörja för inackordering i elevhem före skolåldern av handikappade barn, om så erfordras för att bereda dem av handikappet påkallad vård och förskoleundervisning.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Aspling, har anfört.

»I prop. 1965: 75 har behandlats frågor om vård och undervisning av rörelsehindrade barn och barn med andra fysiska handikapp. I den nämnda propositionen fastslås att skyldigheten att sörja för medicinsk vård och behandling av dessa barn åvilar landstingskommunerna och städerna utanför landstingskommunerna på grund av bestämmelserna i sjukvårdslagen. Undervisningen i grundskola är i princip en angelägenhet för primärkommunerna. Särskilda krav måste i många fall ställas på skolor och undervisning för de ifrågavarande barnen, och deras medicinska vårdbehov måste tillgodoses jämsides med att de får undervisning. Möjligheter att tillgodose dessa undervisnings- och vårdbehov föreligger inte alltid i barnens hemkommuner. Speciella anordningar måste därför vidtas för att bereda barnen den erforderliga undervisningen och vården på platser där tillräckliga undervisnings- och vårdresurser kan åstadkommas. Särskilda elevhem bör finnas så att barn från andra orter kan få inackordering under den tid undervisningen pågår. I samband därmed bör den behövliga vården beredas dem.

Riksdagen beslöt år 1961 att landstingen och de landstingsfria städerna skall vara huvudmän för omvårdnaden av rörelsehindrade och långvarigt sjuka barn i förskoleåldern och på grundskolans låg- och mellanstadium. Detta huvudmannaskap får anses omfatta elevhem av nyss nämnt slag. I prop. 1965: 75 föreslås att huvudmannaskapet skall utsträckas till barn på grundskolans högstadium. Vidare föreslås att huvudmannaskapet för elevhemmen skall lagfästas.

I enlighet härmed har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag om elevhem för vissa rörelsehindrade barn m. fl.

Lagförslaget 1 § innehåller i första stycket den grundläggande regeln om landstingskommunernas skyldighet att sörja för att de handikappade barnen erhåller inackordering i särskilt elevhem, om de är i behov av sådan inackordering för att kunna delta i undervisningen i grundskola. Behovet av inackordering skall i främsta rummet ha sin grund i barnets handikapp. Förhållandena skall vara sådana att rörelsehindret eller den sjukdom som barnet lider av gör det svårt eller omöjligt för barnet att gå i skola i sin hemort. Barnet skall alltså ha sådant handikapp att skolan måste vara utrustad på särskilt sätt i fråga om lokaler, undervisning, materiel eller personella resurser för att barnet skall kunna få sin undervisning. För barn, som har sitt hem på en ort där det finns skolor som är utrustade på sådant sätt, torde inackordering i elevhem i allmänhet inte behöva komma i fråga. Särskilda skäl, t. ex. barnets hemförhållanden, kan dock göra inackordering erforderlig. Ett särskilt skäl för att ett barn inackorderas i elevhem kan vara att handikappet nödvändiggör medicinsk eller annan vård, som barnet inte kan få i hemorten.

Undervisningen av barn, som är inackorderade på de särskilda elevhemmen, kan antingen äga rum i en vanlig skola med specialundervisning eller anordnas i anslutning till elevhemmet. Beträffande anordnandet av skolundervisningen får jag hänvisa till vad jag anfört i prop. 1965: 75.

Medan behovet av inackordering i elevhem av barn i skolåldern motiveras av att barnen skall kunna komma i åtnjutande av den undervisning i grundskola, som är en lagstadgad rättighet för alla barn, är läget ett annat beträffande barn som inte uppnått skolåldern. För deras del träder behovet av medicinsk vård i förgrunden. Med vård menas här inte minst den observation och diagnostisering som är nödvändig för en rätt bedömning av barnens utvecklingsmöjligheter och den fortsatta behandlingen av dem. Till denna vård före skolåldern utgör förskoleundervisning ett viktigt komplement. För vården erfordras resurserna vid en pediatrik klinik, och de barn som inte bor i närheten av en sådan behöver inackorderas under den tid vården pågår. Med hänsyn till dessa omständigheter stadgas i 1 § andra stycket att skyldighet för landstingskommunerna att sörja för inackordering i elevhem före skolåldern föreligger, om så erfordras för att bereda barnet den vård och förskoleundervisning som påkallas av handikappet. Uttrycket skolålder har valts i stället för skolpliktsålder på grund av att bland de ifrågavarande barnen finns sådana som uppnått skolpliktig ålder men inte sådan mognad att de kan börja i grundskolan. Dessa barn kan behöva vård och förskoleundervisning av det slag jag nu nämnt.

Tillgång till förskoleundervisning torde i allmänhet inte finnas utom elevhemmet. Med hänsyn härtill har i 2 § föreskrivits en skyldighet för landstingskommunerna att inrätta förskola vid hemmet.

I de fall undervisning i grundskola eller förskola äger rum utom elevhemmet ankommer det på landstingskommunerna att sörja för transporter till och från den skola där undervisningen äger rum.

Någon skolplikt grundläggs inte genom den föreslagna lagen. Inte heller påverkas genom lagen den skyldighet att bereda vård åt handikappade barn som föreligger enligt andra regler t. ex. lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna eller bestämmelserna om undervisning av blinda och döva. Ett stadgande härom har intagits i 1 § tredje stycket.

De barn, som inackorderas i elevhem, har i stor utsträckning behov av medicinsk och annan vård av olika slag som närmare framgår av redogörelsen i prop. 1965: 75. Landstingskommunernas skyldighet att sörja för sjukvård är fastslagen i 3 § sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242). Bestämmelsen i 2 § i den föreslagna lagen bör, såvitt avser sjukvården, uppfattas som en erinran om vårdskyldigheten enligt sjukvårdslagen.

Den föreslagna lagens 3 § innehåller bestämmelser om att Kungl. Maj:t i en för hela riket gällande plan skall fastställa vilka elevhem som skall finnas och vilka landstingskommuner som skall inrätta och driva de olika hemmen. De olika landstingen skall avge förslag innan planen fastställs. Den när-

mare ordningen för avgivande av förslagen får bestämmas av Kungl. Maj:t. Såsom anförts i prop. 1965: 75 bör en differentiering göras av hemmen så att somliga kan ta emot elever i grundskolans högstadium, medan andra blir avsedda endast för barn, som får undervisning i förskola eller i grundskolans låg- och mellanstadium. Särskilda elevhem för förskolebarn kan också komma i fråga. De elevhem som tar emot högstadieelever får ett större upptagningsområde än de övriga. Samverkan mellan landstingskommunerna blir regel i fråga om dessa elevhem och erfordras också i vissa fall beträffande övriga hem, även om dessa i princip är avsedda att finnas i varje landstingsområde.

Att Kungl. Maj:t fastställer plan över elevhemmen i riket innebär inte att antalet platser vid varje hem fastställs av Kungl. Maj:t. Planfastställelsen måste givetvis bygga på en allmän uppskattning av behovet av elevhemsplatser inom upptagningsområdet för ett elevhem, men det exakta platsantalet vid varje hem får huvudmannen bestämma.

De funktioner som avses för de landstingskommunala elevhemmen fullgörs i viss omfattning av institutioner med annan huvudman, bl. a. Bräcke Östergård. Kungl. Maj:t bör kunna beakta detta vid fastställande av elevhemsplanen. En bestämmelse av denna innebörd har intagits i 3 § första stycket.

I 4 § jämföras städerna utanför landstingskommun med sådan kommun vid tillämpning av den föreslagna lagen.

Lagens 5 § upptar en bestämmelse om att inackordering, förskoleundervisning och vård vid elevhem är kostnadsfri för den enskilde.

I 6 § behandlas frågan om tillsyn av elevhem. Tillsynen har uppdelats mellan medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen, så att den sistnämnda myndigheten har tillsyn över förskoleundervisningen medan tillsynen i övrigt ankommer på medicinalstyrelsen. Elevhem blir, i egenskap av hem för vanföra, enligt 55 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97) inte att anse som barnavårdsanstalt. Det står alltså inte under barnavårdsnämnds, länsstyrelses eller socialstyrelsens tillsyn.

I den mån behov föreligger av ytterligare regler rörande organisationen av elevhem m. m. får sådana meddelas i administrativ väg med stöd av myndigandet i 7 §.»

Statsutskottet

Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 100, såvitt är av betydelse för andra lagutskottets behandling av proposition nr 76, hemställt att riksdagen måtte godkänna de i proposition nr 75 föreslagna riktlinjerna för vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m.

Utskottet

Chefen för socialdepartementet har i proposition nr 75 år 1965 understrukt, att handikappade barn bör få sin undervisning bland icke handikappade barn i så stor utsträckning som möjligt. Utskottet instämmer i vad departementschefen sålunda anför. Dessutom vill utskottet uttala sin tillfredsställelse med den i § 2 i nu aktuella lagförslag föreskrivna skyldigheten för landstingskommunerna att inrätta förskola vid elevhemmen.

Utskottet, som inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får hemställa,

att riksdagen — under förutsättning att riksdagen bifaller vad statsutskottet hemställt under 1. i sitt utlåtande nr

100 — måtte bifalla förevarande proposition, nr 76.

Stockholm den 14 maj 1965

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand*, Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Lars Larsson, Edström, Hübinette och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herr Rimmerfors, fröken Wetterström, herr Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, herr Gomér, fru Svensson, herrar Carlsson i Göteborg och Jonsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.